

slutbedömning mycket positiv, och det bör tilläggas att jag till viss del var jävrig när jag läste boken då jag har en positiv grundinställning till idén om Gud som tidlös. Men jag tror att alla som är intresserade av frågan om Guds relation till tiden oavsett deras egen ståndpunkt skulle anse att boken är ett viktigt bidrag i diskussionen. Jag kan därför starkt rekommendera den inte bara för de som är specifikt intresserade av Guds relation till tiden utan också för den som har ett generellt intresse för teistisk metafysik.

1. Kontingenta sanningar är sådana sanningar som är möjliga och faktiska. Tex sanningen: ”gräset är grönt” är en kontingent sanning. Det är en faktisk sanning, men den är inte nödvändig, den är bara möjlig, gräset hade kunnat vara rött eller någon annan färg.

André Juthe

Lord Jesus Christ. Devotion to Jesus in Earliest Christianity

Larry Hurtado

Grand Rapids: Eerdmans, 2003

How on Earth Did Jesus Become a God? Historical Questions about Earliest Devotion to Jesus

Larry Hurtado

Grand Rapids: Eerdmans, 2005

Larry Hurtado er professor ved Edinburg University og leder for Centre for Study of Christian Origins der. Han er blant verdens fremste NT-forskere og har de siste tiår utfordret rådende forestillinger og bragt nye perspektiver og argumenter til torgs. Disse to bøkene (den ene fagbok, den andre mer populær i formen) tar utgangspunkt i det som lenge har vært den rådende oppfatning av utviklingen av den eldste kirkens syn på Jesus, eller ”Kristuskulten”. Teorien (fremsatt i *Kyrios Chris-*

tos av William Bousett i 1913) er at dyrkelsen av Jesus som guddommelig er et sent utviklingstrekk. Fra opprinnelig å ha blitt oppfattet som apokalyptisk ”menneskesønn”-skikkelse, ble Jesu over tid, – og under påvirkning fra hellenistisk kultur, – oppfattet som Herre, *kyrios*, og som guddommelig. I hellenismen var det ikke uvanlig å guddommeliggjøre og dyrke sine helter, og dette er akkurat det som skjedde med troen på Jesus, ifølge den gamle teorien.

Larry Hurtado går grundig gjennom det historiske kildematerialet og snur opp ned på disse oppfatningene. Han er ikke bare opptatt av eksplisitt kristologi, altså det som tydelig uttrykkes som læren om Kristus i tekstene. Han har derimot spesielt fokus på den kristologien som ligger implisitt i den kristne religiøse trospraksis, i formler, hymner, bønner og rituelle handlinger.

Boken *Lord Jesus Christ* undersøker et meget omfattende historisk materiale fra år 30-170. Han begynner i det tidligste materialet hos Paulus, og behandler evangeliene, tidlige kristne skrifter, og også tidlige gnostiske kilder. Boken er skrevet slik at den godt kan leses av ikke-spesialister. Fotnotene og bibliografien utgjør en betydelig del av stoffet for dem som vil gå videre. Boken *How on Earth Did Jesus Become a God?* er sammendrag og popularisering av kapittel 2 i den forrige. I det følgende presenteres kort hans grunnleggende argument:

1. Tilbedelsen av Jesus er ekstraordinær, og samsvarer ikke med måter å forstå eller beskrive ”opphøyelse” på, verken i gresk, gnostisk eller jødisk sammenheng. Det man ser av den tidlige kristne religiøse praksis, – det vil si hvordan Jesus påkalles til frelse, hvordan hans navn bekjennes, hvordan man spiser et hellig måltid hvor han troner som herre, – inne-

bærer et syn på Jesus hvor han sees som guddommelig.

2. Tilbedelsen av Jesus innebærer ikke noen skritt i retning av polyteisme, at Jesus er blitt en gud nummer to. Troen formuleres uttrykkelig i kontinuitet med GTs monoteisme: Man tror fortsatt på én Gud. Slik ser man f.eks. at Paulus' formulering av troen på én Gud og én Herre (1 Kor. 8:5) er tydelig forankret i den jødiske bekjennelse til nettopp den Éne: Herren, Gud (5 Mos.6,4).

3. Tilbedelsen av Jesus er ikke et sent utviklingstrekk. Tvert imot finner vi det i det materialet som er aller eldst, nemlig bekjennelsene og hymnene i Paulus' brev, hvor Jesus gis titlene Kristus, Guds Sønn, Herre osv. Mye av dette (som 1. Kor. 15,1ff) er tydelig noe som Paulus har fra andre, og som dermed er pre-paulinsk. Dette fører oss tilbake til det første tiår etter Jesu død.

4. Tilbedelsen av Jesus har "to-enig" preg. Man tror fortsatt på én Gud. Men samtidig trekkes Jesus inn i denne éne Gud, og æres, tilbes, påkalles og bekjennes på en måte som i GT er reservert for Gud alene.

Hurtados argument er meget overbevisende. Det er et rent historisk argument om hva kildene viser om hvordan Jesus ble oppfattet i tidlig kristendom, og det er strengt tatt ikke et argument for hvem Jesus "egentlig" var. Boken gir en interessant gjennomgang av de kristologiske tekstene og viser både røttene i Det gamle testamentet og det radikalt nye som troen på Jesus representerer hos de første kristne. Stoffet er dermed interessant å lese både som historie, som kristologi, og som utleggelse (eksegese) av sentrale bibeltekster.

For kristen apologetikk kan dette stoffet være en viktig ressurs i argumentet for Jesus guddommelig. I blant har apolo-

geter argumentert alt for enkelt her og kun referert til "Guds Sønn" tekstene i evangeliene. Men denne tittelen alene innebærer ikke nødvendigvis guddommelig. Et bredere blikk på hvordan Jesus forstod seg selv (og ble forstått av de første kristne) er nødvendig for at dette argumentet skal holde.

Faktisk kan dette materialet også styrke argumentet for Jesu oppstandelse. Tilbedelsen av Jesus som vi møter i det eldste materialet i NT trenger en historisk forklaring. Med Jesu oppstandelse faller dette på plass (sml. Rom.1,4). Hurtados arbeid representerer en viktig ressurs i apologetisk arbeid med synet på Jesu identitet og oppstandelse i oldkirken, sammen med N.T. Wrights *The Resurrection of the Son of God*, (2003), og William Lane Craigs *Reasonable Faith* (2008, 3. utg.).

Bjørn Hinderaker

Incarnation Anyway: Arguments for Supralapsarian Christology

Edwin Chr. Van Driel

Oxford: Oxford University Press, 2008

Holländaren Edwin Chr. Van Driel (associate professor i teologi vid Pittsburg Theological Seminary) har skrivit en föredömlig bok vad gäller argumentation, tillgänglighet och teologisk kreativitet. Ty Driel visar, även om man inte håller med om slutsatserna i hans bok, att teologi kan vara en konstruktiv aktivitet. Konstruktiv teologi handlar inte om att "hitta på" nya saker utan att se gamla saker i ljuset av nya och att undersöka konsekvenserna av ett visst teologiskt påstående; vad den brittiske filosofen, Richard Sturch, kallade 'Analytic Christology'.

Det ämne som van Driel tagit sig an